

HET WOORD VAN DE WEEK

21e jaargang nr. 34 18 augustus 1968

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58 t.n.v. Woord van de Week

abonnementsprijs voor Nederland, andere
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de
Antillen f 7,50 per jaar
Overige landen f 12,50 per jaar
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

Onze persoonlijkheid in een veranderende wereld

Dat we in een veranderende wereld leven zal niemand durven ontkennen. Wij ondervinden het voortdurend; krant, radio, televisie schreeuwen het dagelijks uit. Het overstelpt ons zelfs in zulk een mate, dat wij er enige angst voor krijgen en deze ongerustheid leidt dan tot een onbestemd verlangen naar het verleden; een verleden, dat wij dan — niet meer reëel — gaan idealiseren. Sieren wij onze woningen niet op met aflegertjes uit het verleden of erger nog met een nagemaakt verleden? Kleedt de jeugd zich niet met kleding, die wij allang voor goed dachten uitgebannen te hebben? En besteedt men niet veel geld om gedurende de weekends en de vakantie in oncomfortabele boerderijtjes te gaan leven? Dit alles mag dan misschien bijdragen aan onze gemoedrust, het probleem is er niet mee opgelost.

Nu is de maatschappij altijd in beweging geweest maar wat ons verontrust, is vooral het tempo waarin de veranderingen zich thans voordoen. Voor de oorlog was de trein nog ons snelste vervoermiddel ook al maakte het vliegtuig het toen reeds mogelijk grote afstanden aanzienlijk vlugger af te leggen. Nu zijn we zo ver dat trein en schip het verliezen tegen het luchtverkeer. De talloze luchtvaartmaatschappijen hebben de wereldbol ontsloten, zodat zelfs de verste landen in onze vrijwel onmiddellijke nabijheid zijn gebracht. Was de radio reeds lang een medium, dat de berichtgeving enorm versnelde, met de televisie van nu is het zelfs mogelijk alles wat zich, waar ook in de wereld afspeelt, op hetzelfde moment in onze huiskamers te brengen. Was de fiets voorheen voor ons in Nederland het vervoermiddel bij uitstek, nu is dit de auto geworden.

Maar het kenmerk van deze welvaart is niet dat deze moderne zaken bestaan, maar dat zij aan

een groot deel van de bevolking, ja zelfs aan de gehele bevolking ten goede komen. Wie beschikt thans niet over een radio, een vaste wastafel of een WC. En het ontbreken van een televisie is meer het verzet om zo'n ding in huis te hebben, dan de onmogelijkheid er een te kunnen aanschaffen.

Wat betekent het dat wij ons al deze zaken kunnen veroorloven? Dat hebben wij te danken aan het feit, dat deze artikelen voor een zo lage prijs gemaakt kunnen worden, dat ze praktisch binnen ieders bereik komen.

En dit goedkoop produceren is pas mogelijk geworden toen het massaproducten werden.

Een niet al te grote auto kost als hij de fabriek rijklaar verlaat niet meer dan een paar duizend gulden. Deze — zeg f 2000,— — betekenen, dat deze auto niet meer dan 2 à 300 manuren gevraagd heeft. Dat wil zeggen het werk van één man gedurende 5 à 8 weken. Maar geen sterfeling is in zijn eentje in staat in die korte tijd een auto te maken. Het zijn de machines en de geraffineerde werkmethodes, die de massa-artikelen voor zo lage prijs en daardoor voor iedereen, toegankelijk maken. Massa-artikelen hebben echter alleen zin wanneer er een massa is, die ze kan en wil gebruiken.

Technisch gezien leven wij hier als in een paradijs. Maar wij hebben op de koop toe moeten nemen, dat dit een overvul paradijs is. De economie zou voor grote problemen komen te staan als de bevolking nu eens met sprongen terug zou lopen. Een vicieuze cirkel waarin wij ons bevinden. Pas de grote massa en de massaproductie maken de welvaart voor de grote massa bereikbaar. Het karakter van het massaproduct — en wat is eigenlijk geen massa-artikel meer? — maakt het echter tevens onpersoonlijk. De auto, de radio, de televisie, uw wasmiddel of

een radio-uitzending van zondag 18 augustus 1968

Voor het Woord van de Week is een handige linnen

verzamelband

verkrijgbaar.

Prijs f 2,95

Te bestellen door storting of overschrijving op postrekeningnummer 30.49.60 t.n.v. Humanistisch Verbond, Postbus 114, Utrecht.

uw pakje soep, worden niet meer gemaakt door Jan of Piet maar door machines, waar hier en daar ook nog enig bedienend personeel bij staat. U merkt er niets van of het Jan of Piet geweest is die de machine heeft bediend. En Jan en Piet hebben er geen idee van bij wie het werk van hun handen tenslotte terecht komt. Er bestaat geen enkele binding meer tussen de maker en de uiteindelijke gebruiker. Wij worden alleen nog maar met de verzamelnaam producent en consument aangeduid.

De wereld komt op ons af als producent, wij zijn voor de wereld alleen maar consument. Dit geldt niet alleen voor de grotere stukken uit onze huishouding, maar ook voor de dingen zoals ik deze reeds noemde: ons pakje soep, ons wasmiddel en ons brood. Voor de producent zijn wij, de consumenten, een kleurloze massa, die bij voorkeur in zijn behoefte zo gelijkmatig, zo homogeen mogelijk gemaakt moet worden, opdat het product er zo gemakkelijk mogelijk over verdeeld kan worden. Hierdoor ontstaat een grote uniformiteit in ons verbruikspatroon. Meubelen, kleren, voeding, onze opleiding en zelfs onze culturele genoegens als toneel, muziek en film vinden we in alle gezinnen gelijkvormig terug. De consument is geen individu, geen persoon, maar een begrip. De maatschappij zoals deze op ons af komt, wordt meer een complex van begrippen dan van personen. Hierbij raakt onze persoonlijkheid, onze individualiteit verloren en hiertegen komen wij in verzet. Wij zijn slechts zo'n klein steentje in het geheel, dat wij het belang van onze plaats niet meer weten. En toch kan dit geheel alleen maar bestaan door de aanwezigheid en het deelnemen van alle delen! En omdat wij zowel producent als consument zijn, doen we zelf ook mee aan het vervlakkings-procédé. Wat nog eens te meer tot uitdrukking brengt hoe wij in dat geheel zijn vastgeklemd en hoe afhankelijk wij zijn van onze omgeving. Hoe wij onderdelen zijn van de totaliteit. Ons wordt daarbij een uniformiteit opgedrongen, die wij niet kunnen verdragen, terwijl wij alleen bij de gratie van die uniformiteit kunnen leven zoals wij nu leven. Wij raken steeds meer het contact met onze naasten kwijt, omdat wij geen naasten meer hebben, doch slechts met gemeenschappen te doen hebben.

Wij doen en ondergaan alles collectief. Wij steunen onze lijdende medemens collectief. Wij doen aan ziektebestrijding, aan hulpverlening alleen maar via de organen van de overheid. Op onze beurt worden wij onpersoonlijk behandeld. Wetten en voorschriften worden op ons toegepast via reeksen en reeksen formaliteiten. Wij hebben in deze gemeenschap nog amper een naam. De computer is nog wel bereid ons nummer, waarmee hij werkt, van onze naam te voorzien maar het is volmaakt overbodig voor de werking ervan.

In deze overvolle wereld gaan wij ons steeds eenzamer voelen en in de gedragingen van de mens, in zijn kunst, in zijn houding en in zijn reacties komt deze eenzaamheid steeds schrijnender naar voren. Wij proberen steeds wanhopiger als persoon behandeld te worden, onze persoonlijkheid te behouden. Wij verzetten ons tegen collectiviteit. Wij wensen geen nummer te zijn, maar een individu. De Adams en Eva's zijn in het overvolle Paradijs hun individualiteit kwijt geraakt en hebben alleen nog elkaar om zich aan vast te klampen en ze zwerven eenzaam rond. Maar het is de opdracht aan Adam en Eva in dit paradijs hun persoonlijkheid terug te vinden. De wereld teruggedraaien is nimmer mogelijk gebleken en veel liever moeten wij daarom trachten in deze wereld, zoals hij thans voor ons ligt, thuis te geraken.

Onze primitieve voorvaders stonden ook als een handjevol eenzamen in een overweldigende, vijandige wereld. Zij moesten proberen zich daarin te handhaven; zich vaste voet te verschaffen om hun nageslacht veilig te stellen. Hoe belangrijk was hierbij de hechtheid van de kleine groep, het gezin, familie of dorp. Dankzij deze gemeenschappen is ontwikkeling mogelijk geworden; is de eerste technische vooruitgang geschapen. Wij staan weer tegenover een vijandige wereld, nu wordt onze persoonlijkheid bedreigt. En ook nu weer zullen wij de strijd aan moeten binden vanuit het gezin en de kleine gemeenschap.

Terwijl in de achterliggende eeuwen werk en gezinsleven innig met elkaar verweven waren, worden thans werk en gezin steeds meer gescheiden. Wij gaan als het ware twee levens leiden. Een op kantoor, in werkplaats of fabriek en één thuis. Dit tweede leven zal voor onze persoonsvorming steeds belangrijker worden. In de kleine kring van de familie of van gelijkgezinden staan wij steeds als individuen tegenover elkaar. Behandelen wij de ander als persoon en worden wij zelf als persoon behandeld. Hier zijn wij geen nummer meer. Meer dan ergens anders telt dan het begrip hebben voor elkaar. Voor elkaars werk, voor elkaars doen en laten, voor elkaars persoon. De woning en de omgeving van het gezin moeten weer de oase worden, waarop men vanuit de vijandige wereld terug kan vallen. In onze woning en in onze

vrije tijd kunnen wij werkelijk onszelf zijn. Kunnen wij leven zoals wij dit wensen en verantwoord vinden. Wij behoeven ons niet te omringen met statussymbolen en kunnen scherp stelling nemen tegen uniformiteit. Wij hoeven ons niets te laten voorschrijven door schema's, efficiëncij en rationalisatie. Meer dan ergens anders zijn wij hier in de gelegenheid de bekende griekse spreuk: „Ken U zelve” voor wat onze persoonlijkheid betreft aan te vullen met „Wees U zelve”.

Als humanist willen wij graag onze medemens begrijpen en aanvaarden en eventueel de helpende hand bieden maar wij denken daarbij vrijwel altijd aan groepen en niet aan individuen. Want de humanist die naar buiten treedt — zoals ik het bijvoorbeeld nu doe — richt zich tot een groep en niet tot iemand in het bijzonder. Maar in de kleine groep, zoals het gezin en de vriendenkring, de buurt desnoods heeft men met individuen te maken, met personen en gaan begrippen als genegenheid en liefde in al hun aspecten en schakeringen meespelen. Hoe groter men echter zijn actieradius gaat maken hoe eerder de kans bestaat dat het persoonlijk element weer verloren gaat. Hoe groter de groep wordt hoe meer de groep gaat regelen en organiseren, hoe meer het individu op de achtergrond ge-

raakt en vanzelf verzeilt men dan in de situatie die wij thans hebben en waar wij onbewust tegen in verzet komen. Het is in dit opzicht al een verontrustende gedachte, dat er een neiging bestaat de vrije tijd van de ander te willen gaan organiseren.

Het behoeft haast niet gezegd te worden, dat in dit eigen leven van het gezin, de vrouw een zeer bijzondere plaats inneemt. Zij heeft van oudsher in het gezin en de cultuur een overwegende rol gespeeld. Wij zijn er meer mee gebaat dat zij deze taak ten volle blijft vervullen dan dat zij het werk buiten het gezin van de man overneemt. Zij is het namelijk, die de sfeer in het huis moet scheppen; waarbij sfeer meer is dan het feilloos laten lopen van de huishoudelijke zaken. Het is veel meer de totaliteit, waar het om gaat.

Wij gaan een nieuw tijdperk tegemoet. Er is reeds veel veranderd en er zal nog veel meer ingrijpend gewijzigd worden. Steeds meer zullen wij slechts een deel worden van het grote geheel. Laten wij er voor waken, waar dit mogelijk is ons zelf te zijn en bewust en creatief blijven denken aan het behoud van onze individualiteit, onze persoonlijkheid. Het kostbaarste bezit van de zelfstandig denkende mens.

U. J. Rutgers

De asceet maakt van de deugd een nood.

Nietzsche

Wu Hang-li wandelde met zijn vrienden langs een beek. Het water van die beek was helder en dorzichtig en de vrienden keken met genoegen naar de vissen, die met vlugge, lenige bewegingen heen en weer zwommen, elkander opzoekend en elkander ontvliedend.

„Hoe bewonderenswaardig”, riep een van de vrienden uit, „zijn toch deze schepselen, die in alles, wat zij doen, geheel zichzelf zijn, en die op ieder ogenblik weten, wat hun te doen staat, en wat voor hen het beste is.”

„Het is inderdaad boeiend om te zien”, gaf Wu Hang-li toe, „en ook ik sla de vissen met genoegen gade.”

Terwijl zij zo aan het praten waren, zagen de vrienden een paar eekhoorntjes, die met sierlijke bewegingen in de bomen op en neer klommen, en met onfeilbare zekerheid van tak tot

De twee in het vorige nummer voorkomende uitspraken zijn van *Jawaharlal Nehru*.

tak sprongen.

„Met deze eekhoorntjes is het precies eender gesteld”, merkte Wu Hang-li op „ook deze behendige en sierlijke dieren kennen hun gaven en mogelijkheden zo goed, dat zij steeds het juiste doen. Maar dat komt alleen daardoor dat zij geheel in hun element zijn. Zet de eekhoorntjes in het water, en de vissen in de bomen, en zij zullen meteen een toonbeeld van hulpeloosheid worden. En zo gaat het helaas in de wereld van de mens. Hoevelen van ons gelijken niet op vissen, die op het droge zwemmen, of op eekhoorntjes, die genoodzaakt zijn in het water te leven. Als ieder van ons zijn element even goed kende als de dieren, zou het menselijke bestaan rijker en schoner zijn”.

Norbert Loeser

Humanistische Correspondentiekering voor huwelijkscontacten opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht. Gaarne 40 ct aan postzegels insluiten.

(adv.)

op de tovenaars

Gij weet niet méér dan ieder mens kan weten
doch drukt een masker voor uw bang gezicht
waarachter noch geheim noch adel ligt
sinds gij door hoogmoedswaanzin werd bezeten.
Ons wilt gij leiden naar het eeuwig licht,
ons aardes, lieve tovers doen vergeten
voor een domein door niemand ooit gemeten
doch vast beloofd wie voor uw wetten zwicht.
Geneest sluw voort en schooit uw kathedralen
stoot kreten uit en predikt van de hel
de simpele geesten zullen u betalen
terwijl gij danst en rinkelt met de schel.
Iets pijnjt mij voor de reinen in uw rijen
daar ze eens met mij in 't ijle zullen schreiden.

Karel Jonckheere

uit „de Hondenwacht”

de meeuwen

De meeuwen drijven op het late licht.
De meeuwen schrijven, zonder het te weten,
de aanvangslijn van zoveel tederheden, —
maar blijven cirk'lend op zichzelf gericht.

Zij vouwen voor een schemervergezicht
de witte waaiers van hun onrust open.
En onverwacht, alsof zij niets meer hopen,
hangen zij laag, in windstil evenwicht,

op droom en dood zich spieg'lend te bezinnen,
om onverwachter nog hun vederlicht
waterballet extatisch te beginnen.

Te souverain van wezen voor beminnen
en sterven, zwenken zij op 't late licht
zonder geluid het avondraadsel binnen.

Harriet Laurey

Uit: Loreley
U. M. Holland 1951/52

De ziel van alle gerechtigheid bestaat hierin, dat wij de ander zelf, juist als ander, serieus nemen, dat wij luisteren naar hem, dat hij bij ons welkom is, terwille van zichzelf. Ontbreekt dit, dan ontbreekt eigenlijk alles, hoeveel er verder ook gedaan wordt. Deze overwegingen zijn belangrijk in onze periode waarin zoveel wordt geholpen, terwijl soms de ziel van de hulp ontbreekt. Er zijn vele mensen die materieel aan niets gebrek hebben, doch nergens meer welkom zijn. In het licht van deze waarheden wordt b.v. ook de absurditeit van zoiets als apartheidspolitiek duidelijk: diegenen die deze politiek voorstaan, willen mensen van een ander ras weliswaar helpen om tot materiële welstand te geraken, maar zo dat zij tevens weigeren met hen samen te leven. De andere mens zelf is niet welkom, hoewel in zijn noden wordt voorzien.

Prof. dr. R. C. Kwant
Nederlands katholiek filosoof

Van week tot week

(Hilversum I)

Zondag, 25 augustus 9.45—10.00 uur: Garnt Stuiveling: „Uit humanistisch oogpunt”.

Zondag, 1 september 9.45—10.00 uur: H. J. J. Lips: „In termen van geweld”.